men quando rogatur ab homine, qui peccavit in eum, ut ei dimittat, dimittit ex corde: quia etiam ſibi roganti vult dimitti cum orat, & dicit, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: *Ideſt, Sic dimitte debita noſtra rogantibus nobis, ſi ſicut & nos dimittimus rogantibus debitoribus noſtris. Jam vero, qui eum, in quem peccavit, hominem rogat, ſi peccato ſuo monetur, ut roget, non eſt adhuc deputandus inimicus, ut eum diligere ſit difficile, ſicut difficile erat, quando inimicitias exercebat. Quiſquis autem roganti, & peccati ſui pœnitenti non ex corde dimittit, nullo modo exiſtimet a Domino ſua peccata dimitti, quoniam mentiri veritas non poteſt. Quem vero lateat Evangelii auditorem, ſive lectorem, quis dixerit,* Ego ſum Veritas? *Qui cum docuiſſet orationem, hanc in ea poſitam Sententiam vehementer commendavit dicens,* Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis peccata veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet peccata veſtra, *Ad tam magnum tonitruum, qui non expergiſcitur, non dormit, ſed mortuus eſt: & tamen potens eſt ille etiam mortuos ſuſcitare.*

Joan. 14. Matth. 6.

Velle vindicari, tremenda tentatio.

XVIII. Magna tentatio eſt, horrenda, tremenda, omnibus viribus, omni virtute vitanda, velle vindicari. Unde enim accepturus veniam fueras pro ceteris delictis, hoc perdis. Si quid aliis ſenſibus, aliis cupiditatibus peccaveras, hinc erat ſanandum, quia dicturus eras, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Qui te inſtigat ut vindiceris, perdet tibi, quod dicturus eras, *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Illo perdito, cuncta tenebuntur: omnino nihil dimittitur. Hinc Dominus tradita Orationis formula, quod hanc petitionem ſpectat, maxime inculcavit, ceteris petitionibus prætermiſſis: *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, &c.* Non multum fuerant illa commendanda, in quibus ſi peccator eſt, unde curetur agnoſcat. *Commendandum, in quo ſi peccaveris, cetera non eſt unde ſanari*. Hoc enim debet dicere, *Dimitte nobis debita noſtra*. Quæ debita? non deeſt: homines ſumus: Paullo plus locutus ſum, quam debui, dixi aliquid, quod non debui; niſi pluſquam debui, dixi amplius, quam debui, audivi libenter, quod non debui, vidi libenter, quod non debui, cogitavi libenter, quod non debui. *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Periiſti, ſi hoc perdidiſti. *Pugnate cum corde veſtro, quantum poteſtis. Et ſi videtis iram veſtram ſtare adverſus vos, rogate contra illam Deum: faciat te Deus victorem tui, faciat te Deus victorem non inimici forinſecus tui, ſed intrinſecus animi tui.*

S. Aug. ſer. 17. alias de Diverſis.

Matth. 6.

ARTICULUS IX.

Orationis Dominicæ Petitio ſexta explicatur. Et ne nos inducas in tentationem.

Gratię quotidianum adjutorium ad tentationes vincendas neceſſarium.

I. PRopter præterita peccata dicimus, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Propter illa, in quæ poſſumus incidere, dicimus, *Et ne nos inducas in tentationem*. Ad non peccandum enim arbitrii poteſtas non ſufficit, niſi adjuvetur infirmitas. Non peccare ſanctificationis eſt, hoc eſt, divini muneris per Spiritum Sanctum. Dogma fidei eſt, *Neminem etiam baptiſmatis gratia renovatum, idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad vincendas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum Adjutorium Dei* (ut habetur in Capitulis Sedis Apoſtolicæ, adnexis Epiſtolæ *Cœleſtini I.* ad Epiſcopos Galliæ.) *Neceſſe eſt enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur*; (inquit *Innoc. I.* in Epiſtola ad Concilii Carthaginenſis Patres.) Hinc *S. Aug.* Lib. *de Natura, & Gratia*, cap. 67. *Poteſt*, inquit, *peccatum caveri, ſed opitulante illo, qui non poteſt falli. Nam & hoc ipſum ad cavendum peccatum pertinet, ſi veraciter dicimus;* Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Duobus enim modis etiam in corpore cavetur morbi malum, & ut non accidat, & ut ſi acciderit, cito ſanetur: ut non accidat, caveamus dicendo,* Ne nos inferas in tentationem: *ut cito ſanetur, caveamus dicendo,* Dimitte nobis debita noſtra. *Jam vero, cum dicunt Sancti,* Ne nos inferas in tentationem: *quid aliud, quam ut in ſanctitate perſeverent, precantur? Nam profecto conceſſo ſibi iſto Dei dono, quod eſſe Dei donum, cum ab illo poſcitur, ſatis, aperteque monſtratur: iſto ergo conceſſo ſibi dono Dei, ne inferantur in tentationem, nemo Sanctorum non tenet uſque in finem perſeverantiam ſanctitatis. Neque enim quiſquam in propoſito Chriſtiano perſeverare deſiſtit, niſi in tentationem primitus inferatur. Si ergo concedatur ei, quod orat, ut non inferatur; utique in ſanctificatione, quam Deo donante percepit, Deo donante perſiſtit.* Verba ſunt *S. Auguſt.* Lib. *de Dono Perſeverantiæ*, cap. 5. & cap. 6. *Imperavit Deus, ut ei Sancti ejus dicant orantes,* Ne nos inferas in tentationem. *Quiſquis igitur exauditur hoc poſcens, non infertur in contumaciæ tentationem, qua poſſit, vel dignus ſit perſeverantiam ſanctitatis amittere. At enim voluntate ſua quiſque deſerit Deum ut merito deſeratur a Deo. Quis hoc negaverit? Sed ideo petimus, ne inferamur in tentationem, ut hoc non fiat: & ſi exaudimur, utique non fit; quia Deus non permittit, ut fiat. Potens ergo eſt, & a malo in bonum flectere voluntates, & in lapſum pronas convertere, ac dirigere in ſibi placitum ingreſſum ... Cui non fruſtra dicitur.* Ne nos inferas in tentationem. *Nam quiſquis in tentationem non infertur, profecto nec in tentationem ſuæ malæ voluntatis infertur: & qui in tentationem ſuæ malæ voluntatis non infertur, in nullam prorſus infertur.*

Multiplex acceptio vocis iſtius, Tentatio.

II. Ut autem petitionis iſtius ſenſus magis explicetur, vis iſtius verbi, *Tentare*, in primis exponenda eſt. Tentare, eſt periculum de aliquo facere. Sed quia variis modis, de aliquo periculum fieri, ſive experimentum ſumi poteſt, varia quoque acceptio eſt vocis iſtius, *Tentatio*. Quemadmodum enim aliter tentat diſcipulum Præceptor, aliter Sophiſta; ille ut erudiat, iſte ut decipiat: ille ad exercitationem, iſte ad illuſionem: ita Deus homines tentare dicitur, quorum virtutem probat, ſeu explorat, non quaſi neſcius intimorum animi ſenſuum, propenſionum, & affectionum, ſed ut aliis illorum virtutem perſpectam, & notam faciat ad exemplum, utque omnes ob id ipſum Deum laudent, ejuſque Majeſtati gratias agant. Sunt enim plurimi, qui multum in Chriſtiana perfectione ſe provectos putant, ſeque Deo firmiter adhærere, eumque diligere condunt, prius quam ſui periculum fecerint. At cum adverſitatis procellæ a Deo immiſſæ fuerint, vel permiſſa diaboli tentatio, tum demum diſcunt experimento ſuo, quam longe abſint a perfectione juſtitiæ. Tentantur ergo, ut ſibi ipſis cogniti fiant, utque erudiantur, ac probentur. *Qui non eſt tentatus, quid ſcit?* (inquit Sapiens.) Hanc tentandi rationem bonam eſſe, & ſolam Deo convenire certum eſt. Unde Deut. 13. dicitur: *Tentat vos Dominus Deus veſter, ut palam fiat, utrum diligatis eum.* Sic legimus Abraham eſſe tentatum, ut filium immolaret. *Tentavit Deus Abraham*: obedientiaque ſua, religione, fide gloriam immortalem apud Deum, & apud homines promeritus eſt. Sic Job tentatus a Deo eſt, ut virtus ejus eluceſceret, fieretque exemplum patientiæ ſingulare ad memoriam hominum ſempiternam. Ita ſe tentari David rogabat. *Proba me, Domine, & ſcito cor meum: interroga me, & cognoſce ſemitas meas ... Proba me, Domine, & tenta me.* Eodem ſenſu *de Tobia* dictum eſt: *Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, ut tentatio probaret te.* Sic tentare dicitur ſuos Deus, cum inopia, morbo, & aliis calamitatum generibus premit, quod probandæ eorum patientiæ cauſſa facit, & ut aliis ſint exemplum Chriſtiani officii. Hinc *Jacobi* 1. ſcriptum eſt: *Beatus vir, qui ſuffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe... Omne gaudium exiſtimate fratres, cum in tentationes varias incideritis, ſcientes, quod probatio fidei veſtræ patientiam operatur; patientia autem opus perfectum habet, ut ſitis perfecti, & integri in nullo deficientes.* De iſto tentationis genere *S. Aug.* Enarratione in Pſal. 36. Serm. 1. *Fortaſſe*, inquit, *ipſe Abraham nondum noverat, quas vires haberet fides ejus: (unuſquiſque enim ſe tentationem tanquam interrogatus agnoſcit:) ſicut Petrus, quas vires haberet fides ejus utique neſciebat, quando dixit Domino,* Tecum ſum uſque ad mortem. *Dominus autem, qui noverat eum, prædixit ubi deficeret, prænuntians illi infirmitatem ejus, tanquam tacta vena cordis ejus. Proinde Petrus: qui ante tentationem præſumpſit de ſe, in tentatione didicit ſe. Sic ergo non abſurde ſentimus, & Patrem noſtrum Abraham cognoviſſe vires fidei ſuæ, ubi juſſus immolare unicum filium ſuum, non dubitavit, nec trepidavit ei offerri, qui dederat, quia quemadmodum neſcivit, unde daturus erat nondum natum, ſic credidit poſſe reparare immolatum. Dixit ergo Deus.* Nunc cognovi: quod *intelligimus, Nunc cognoſcere te feci*. Alia eſt igitur *Tentatio deceptionis, alia Tentatio probationis, ſecundum illam non intelligitur, qui tentat niſi Diabolus, ſecundum hanc vero tentat Deus*. Hinc Diabolus *Tentator* in Evangelio nuncupatur: & Apoſtolus de eodem ſcribit: *Ne forte tentaverit vos is, qui tentat, & inanis fiat labor noſter*. Tentat igitur Diabolus, non ut inſtruat, ſed ut deſtruat: non ut erudiat, ſed ut decipiat, non ut proſit, ſed ut perdat, hominesque ſecum pertrahat in ſempiternum interitum. Hæc tentatio Deo convenire non poteſt. *Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur;* (inquit S. Jacobus:) *Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat.*

Eccl. 34. Gen. 22. Pſal. 138. Pſal. 25. Tob. 12. Lucæ 22. S. Aug. Ep. 205. alias 146. Matth. 4. 1. Theſſ. 3. Jac. 1.

Quo ſenſu Deo ſupplicemus, ne nos inducat in tentationem.

III. Neminem Deus in tentationem inducit impellendo ad peccatum, aut illud ſuggerendo, quia odio habet omnes operantes iniquitatem, ſed nos in tentationem inducere dicitur, quatenus permittit, ut Diaboli tentationibus ſuperemur, occulto judicio, ſed tamen juſto, gratiam ſuam nobis ſubtrahens ob peccata noſtra. *In illa tentatione* (inquit *S. Aug.*) *qua quiſque decipitur, & ſeducitur, neminem tentat Deus; ſed plane judicio ſuo alto, & occulto quoſdam deſerit. Cum ille deſeruerit, invenit quid faciat Tentator. Non enim invenit adverſus ſe luctatorem, ſed continuo illi ſe exhibet poſſeſſorem, ſi deſerat Deus. Ne deſerat ergo nos, ideo dicimus.* Ne nos inferas in tentationem. Unuſquiſque enim tentatur, *Ait Apoſtolus Jacobus*, a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus: deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum? peccatum autem cum conſummatum fuerit, generat mortem. *Quid nos docuit? Ut pugnemus contra concupiſcentias noſtras. Nullus hoſtis metuatur extrinſecus: te vince, & victus eſt Mundus. Quid tibi facturus eſt tentator extraneus, ſive Diabolus, ſive miniſter Diaboli? Quicunque homo proponit lucrum, ut ſeducat, avaritiam in te non inveniat: quid facit propoſitor lucri? Si autem avaritia in te inventa fuerit, viſo lucro inardeſcis, vitioſa eſca caperis laqueo. Si autem non in te invenerit avaritiam, remanſit fruſtra extenta muſcipula. Proponit Tibi tentator pulcherrimam fœminam: adſit intus caſtitas, victa eſt foris iniquitas. Ut ergo non te capiat propoſita pulchritudine mulieris aliena, cum tua libidine intus pugna. Non ſentis hoſtem tuum, ſed ſentis concupiſcentiam tuam. Diabolum non vides, ſed quid te delectet, vides. Vince intus, quod tu ſentis. Pugna, pugna: quia, qui te regeneravit, judex eſt: propoſuit luctam, parat coronam. Sed quia ſine dubio vinceris, ſi illum Adjutorem non habueris, ſi te deſeruerit, ideo ponis in oratione,* Ne nos inferas in tentationem. *Ira Judicis donavit quoſdam concupiſcentiis ſuis,* Tradidit illos Deus in concupiſcentiam cordis illorum. *Quomodo tradidit? Non cogendo, ſed deſerendo.* Præterea, nos in tentationem Deus inducere, dicitur, cum ejus Beneficiis, quæ nobis ad ſalutem dedit, abutimur ad perniciem, & Patris ſubſtantiam, ut prodigus ille filius, diſſipamus, vivendo luxurioſe, noſtris cupiditatibus morem gerentes. Tunc enim temporalia illa beneficia, ingenii dotes, ſcientiæ claritas, opes, honores, dignitates, &c. quæ ad juſtitiam, & gratiarum actionem, Deo adjuvante nos provocant, eo deſerente nobis occaſiones peccati fiunt vitio concupiſcentiæ noſtræ. Quamobrem de hujuſmodi beneficiis divinis dicere poſſumus quod de Lege Apoſtolus dixit: *Inventum eſt mihi Mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem.*

Petimus, ne Deus gratiam ſuam nobis ſubtrahat. Ser. 57. alias de Div. Jac. 1. Nullus hoſtis metuendus extrinſecus, ſi nos ipſos intus vincamus.

Rom. 1. Rom. 7.

Deum oramus, ne tentatione vinci nos permittat.

IV. Deum igitur oramus: *Ne nos inducat in tentationem*, ideſt, Ne nos tentatione vinci permittat, ſive patiatur. In eundem ſenſum Diſcipulos vigilare, & orare monuit Chriſtus, *Ne intretis*, inquit, *in tentationem*. Intrare namque in tentationem, eſt tentationi cedere: quod tunc fit, cum peccatorum noſtrorum meritis caremus, aut luce, qua peccatum, tentationiſve fallaciam, & Diaboli artem lucis Angelum ſimulantis, malumque ſub ſpecie boni ſæpe proponentis dignoſcamus, aut juſtitiæ Amore, quo carnis, & mundi illecebris, amoribus, & terroribus reſiſtamus. Unde *Sanctus Cyprianus* hanc Petitionem ſic enuntiat: *Et ne nos patiaris induci in tentationem*. Quod & *S. Auguſt.* Lib. *de Dono Perſeverantiæ*, c. 6. obſervavit. *Quod dicimus Deo*, inquit, *Ne nos inferas in tentationem, quid dicimus niſi, Ne nos inferri ſinas? Unde ſic orant nonnulli, & legitur in codicibus pluribus: & hoc ſic poſuit S. Cyprian.* Ne patiaris nos induci in tentationem. *In Evangelio tamen Græco nuſquam inveni, niſi,* Ne *nos inferas in tentationem*. Quibus verbis oſtenditur, Nihil contra nos Adverſarium poſſe, ideſt, Diabolum, qui *Tanquam leo rugiens, circuit quærens, quem devoret*, niſi Deus ante permiſerit, ut omnis timor noſter, & devotio, atque obſervatio ad Deum convertatur, quando in tentationibus noſtris nihil Malo liceat, niſi poteſtas inde tribuatur. Datur autem poteſtas adverſus nos Malo ſecundum noſtra peccata, ſicut ſcriptum eſt: *Quis dedit in direptionem, Jacob, & Iſrael eis, qui prædantur illum? Nonne Deus cui peccaverunt, & nolebant in viis ejus ambulare, neque audire Legem ejus? ſuperduxit ſuper eos iram animationis ſuæ?* Poteſtas vero dupliciter adverſus nos datur, vel ad pœnam, cum delinquimus, vel ad gloriam, cum probamur: ſicut de Job factum videmus; manifeſtante Deo, & dicente; *Ecce omnia quæcunque habet, in manus tuas do: ſed ipſum cave, ne tangas*. Quando autem rogamus, ne in tentationem veniamus, *Admonemur infirmitatis, & imbecillitatis noſtræ, dum ſic rogamus, ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſibi ſuperbe, atque arroganter aliquid aſſumat, ne quis aut confeſſioni gloriam ſuam ducat, cum Dominus ipſe humilitatem docens dixerit:* Vigilate, & orate, ne veniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma: *Ut dum præcedit humilis, & ſummiſſa confeſſio, & datur totum Deo, quidquid ſuppliciter, cum timore, & honore Dei petitur, ipſius pietate præſtetur*. Verba ſunt *S. Cypr.* Tr. *De Orat. Dominica*.

Matth. 26. S. Cypr. Iſai. 42. Job. 1. Matth. 6.

Ad hanc precationem frequentandam humana fragilitas nos invitat.

V. Quam aſſidue vero, ac ferventer frequentanda ſit hæc precandi ratio, exploratum erit conſiderantibus humanam ignorantiam, imbecillitatem, fragiliatem: *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma*. Adamus in Paradiſo cecidit, in tanta non peccandi facilitate, cum tanta gratiæ, ac donorum Creatoris ubertate, cum tantis liberi arbitrii ſani prorſus, & integri viribus. Apoſtolorum Princeps lapſus eſt in tanta profeſſione ſingularis fortitudinis, eximiique in Chriſtum Dominum amoris, cum paullo ante bene ſibi fidens dixiſſet Salvatori, ac Magiſtro: *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo*. Unius mulierculæ voce perterritus, Dominum negavit: auræ leviſſimæ flatu concuſſa Eccleſiæ columna eſt. Alii viri ſancti humanæ naturæ fragilitate graviter peccaverunt, Diabolo tentante; quid non igitur nobis timendum eſt, qui tantis in periculis aſſidue conſtituti ſumus, ab hoſtibus domeſticis, carne ſcilicet, concupiſcentiaque noſtra, ab extraneis, Mundo ſcilicet, ac Diabolo undique oppugnati; *Unuſquiſque a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus*. Eva noſtra interior caro noſtra eſt. Dalila eſt, quam Philiſtæus confœderatam habet, & in exitium noſtrum conjuratam; cupiditatibus noſtris utitur, ut cor expugnet, ut animam occupet. *Circuit ille nos ſingulos, & tanquam hoſtis clauſos obſidens, muros explorat, & tentat, an ſit pars aliqua membrorum minus ſtabilis, & minus fida, cujus aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles voluptates, ut viſu deſtruat caſtitatem. Aures per canoram Muſicam tentat, ut ſoni dulcioris auditu ſolvat, & molliat Chriſtianum vigorem. Linguam convitio provocat; manum injuriis laceſſentibus ad petulantiam cædis inſtigat, ut fraudatorem faciat, lucra proponit injuſta, ut animam pecunia capiat, ingerit pernicioſa compendia: honores terrenos promittit, ut cæleſtes adimat: oſtentat falſa, ut vera ſubripiat, & cum latenter non poteſt fallere, exſerte, atque aperte minatur, terrorem turbidæ perſecutionis intentans, ad debellandos Dei ſervos inquietus ſemper, & ſemper infeſtus: in pace ſubdolus, in perſecutione violentus*. Verba ſunt *S. Cypriani*, Tractatu *De Zelo, & Livore*. Job 18. ſcriptum eſt, *Abſcondita eſt in terra pedica ejus, & decipula illius ſuper ſemitam*. Sæpe enim (inquit *S. Gregor.* Libro 14. *Moralium*, cap. 7.) *Proponuntur animo cum culpa honores, divitiæ, ſalus, & vita temporalis; quæ mens infirma dum quaſi eſcam videt, & decipulum non videt, per eſcam quam videns appetit, in culpa conſtringitur, quæ non videtur. Exiſtunt enim qualitates Morum, quæ certis vitiis ſunt vicinæ. Nam Mores aſperi aut crudelitati, aut ſuperbiæ ſolent eſſe conjuncti. Mores autem blandi, & quam decet amplius latiores, nonnunquam luxuriæ, & diſſolutioni. Intuetur ergo inimicus generis humani uniuſcujuſque Mores, cui vitio ſint propinqui: & illa opponit ante faciem, ad quæ facilius cognoſcit inclinari mentem: ut blandis, latiſque Moribus ſæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam; aſperis vero mentibus iram, ſuperbiam, vel crudelitatem proponat. Ibi ergo decipulam ponit, ubi eſſe ſemitam mentis conſpicit, quia illic periculum deceptionis inſerit, ubi viam eſſe invenerit propinquæ cogitationis.*

Matt. 26. 41. Matt. 26. 35. Jac. 1.

Diabolus cupiditatibus noſtris utitur, ut cor expugnet.

1. Joan. 2.

Triplex Tentatio.

VI. Mundo præterea confœderatus eſt diabolus, ut nos in peccatum, & damnationem æternam pertrahat. *Omne quod eſt in Mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non ex Patre, ſed ex Mundo eſt*. Triplex iſta concupiſcentia, triplex eſt diabolicæ tentationis inſtrumentum. Concupiſcentia carnis voluptatis infirmæ amatores ſignificat; concupiſcentia oculorum curioſos; ambitio ſæculi ſuperbos, ut explicat *S. Aug.* Lib. *de Vera Religione*, c. 38. Triplicem iſtam tentationem Chriſtus, qui per omnia tentatus eſt abſque peccato, ut nobis vincendi vires, vincendi formam tribueret, in deſerto ſuſtinuit, *Dic* (inquit Tentator) *ut lapides iſti panes fiant*. At ille unus, & ſolus Magiſter, *Non*, inquit, *in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*. Ita enim domitam docui eſſe oportet cupiditatem voluptatis, ut nec fami cedendum ſit. Sed forte dominationis temporalis faſtu decidi poterat, qui carnis voluptate non potuit; omnia ergo mundi regna monſtrata ſunt, & dictum eſt; *Omnia tibi dabo, ſi cadens adoraveris me*. Cui reſponſum eſt, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies*. Ita calcata eſt ſuperbia. Subjecta eſt autem extrema etiam curioſitatis illecebra; non enim, ut ſe de faſtigio Templi præcipitaret, urgebat, niſi cauſſa tantum aliquid experiendi. Sed neque hic victus eſt, & ideo ſic reſpondit, ut intelligeremus, non opus eſſe ad cognoſcendum Deum tentationibus viſibiliter divina explorare molientibus: *Non tentabis*, inquit, *Dominum Deum tuum*. Quamobrem *Quiſquis intus verbo Dei paſcitur, non quærit in iſta eremo voluptatem. Qui uni Deo tantum ſubjectus eſt, non quærit in Monte, ideſt in terrena elatione jactantiam. Quiſquis æterno ſpectaculo incommutabilis veritatis adhæreſcit, non per faſtigium hujus corporis, ideſt, per hos oculos præcipitatur, ut temporalia, & inferiora cognoſcat*. Verum divina gratia opus eſt, ut in corpore mortali, & in hoc Mundo viventes, Mundi concupiſcentiis non cedamus. Totus Mundus in maligno poſitus eſt. Auram peſtilentiſſimam veluti reſpirare, & peſtifera lue non affici, quam difficile! Voluptatis blanditiis non illici, opum fulgore non percelli, cupiditate non corrumpi, viſco non implicari, non inquinari, honorum, & laudum humanarum flantibus ventis a Chriſtianæ Humilitatis ſenſu non dimoveri, quam rarum! Ad Deum itaque confugiendum eſt, gratiæ ejus ad tam periculoſas tentationes vincendas neceſſarium omnino implorandum eſt auxilium dicendo; *Et ne nos inducas in tentationem*.

Matth. 4. Matth. 4.

Lucæ 4.

Duo ſunt quæ homines in peccata illiciunt, voluptas, & dolor.

Cum iſta triplici tentatione Dominus tentatus fuiſſet, receſſit Diabolus. *Et conſummata omni tentatione* (inquit S. Lucas) *Diabolus receſſit ab illo, uſque ad tempus*. His tribus ſuggeſtionibus omnem tentationem conſummatam ait, ad illecebram utique pertinentem. Duo ſunt, quæ in peccata homines illiciunt, aut impellunt, voluptas, aut dolor: *Voluptas illicit, dolor impellit. Contra voluptates, neceſſaria eſt continentia, contra dolores, patientia. Hoc enim modo ſuggeritur humanæ menti, ut peccet: aliquando dicitur, Fac, & hoc habebis: aliquando autem, Fac, ne hoc patiaris. Voluptatem præcedit promiſſio, dolorem comminatio. Ut ergo habeant homines voluptatem, vel non patiantur dolorem, peccant ... Externa eſt parata muſcipula Inimici. Poſuit in muſcipula errorem, & terrorem: errorem, quo illiciat, terrorem, quo frangat, & rapiat. Tu claude januam cupiditatis contra errorem, tu claude januam timoris contra terrorem & educeris de muſcipula. Hujuſmodi pugnæ exemplum ipſe tibi im-*

S. Aug. Ser. 283. alias 42. de Diverſ. Idem Enarr. 2. in Pſ. 30.

Matth. 4.

bi Imperator tuus, qui propter te etiam tentari dignatus eſt,
in ſe demonſtravit. Et primo tentatus eſt illecebris, quia ten-
Lucæ 4. tatus eſt in illo janua cupiditatis, quando illum tentavit dia-
S. Auguſtin. bolus dicens, Dic lapidibus iſtis, ut panes fiant, Adora me,
Serm. 283. & dabo tibi Regna iſta. Mitte te deorſum, quia ſcriptum eſt,
Angelis ſuis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne
quando offendas ad lapidem pedem tuum. Omnis hæc illece-
bra cupiditatem tentat. At ubi clauſam januam invenit cupi-
ditatis in Eo, qui tentabatur pro nobis, convertit, ſed ad ten-
tandam januam timoris, & præparavit illi Paſſionem. Deni-
que hoc dicit Evangeliſta, Et conſummata tentatione Dia-
bolus receſſit ab eo ad tempus. Quid eſt ad tempus? Tan-
quam rediturus, & tentaturus januam timoris, quia clauſam
S. Aug. ſer. 284. invenit januam cupiditatis. Sic totum corpus Chriſti tentatur
uſque in finem. Ideo Deus contra iſta duo, quorum eſt unum
in blanda promiſſione, alterum in terribili comminatione, &
promittere dignatus eſt, & terrere: promittere Regnum cælo-
rum, terrere de ſuppliciis inferorum. Dulcis eſt voluptas, ſed
dulcior eſt Deus: malus eſt dolor temporalis, ſed pejor eſt ignis
æternus. Habes, quod ames pro Mundi amoribus, immo pro im-
Pſalm. 26. mundis amoribus, habes, quod timeas pro Mundi terrori-
bus ... Promittit Mundus carnalem voluptatem? reſponde illi,
Delectabilior eſt Deus. Promittit Mundus honores, & ſu-
blimitates ſæculares? reſponde illi, Altius eſt omnibus Re-
gnum Dei. Promittit Mundus ſuperfluas, vel damnabiles
curioſitates, reſponde illi, Sola non errat veritas Dei. Dele-
ctationem unam veram & falſæ delectationi oppone, & do-
lori. Quænam illa eſt? Unam petii a Domino, hanc requiram,
ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ: ut
videam voluptatem Domini. Delectatio illa contra utrun-
que pugnabit; & contra ſævientem Mundum, & contra
S. Auguſt. Serm. 283. blandientem. Vincendi formam Chriſtus oſtendit. Sed parum
Pſalm. 24. eſt moneri, niſi impetres adjuvari. Dicas ergo: Oculi mei ſem-
per ad Dominum, quoniam ipſe evellet de laqueo pedes meos.
Reſpice in me, & miſerere mei, quoniam unicus, & pau-
per ſum ego.

Hoſtis, noſtri, ſeu diaboli tentatoris nequitia. VII. Carnis, mundique adminiculis fretus Diabolus, nos
& aperte, & per cunicolos aggreditur. Hoſtis naturam, &
qualitates ſcire deſideras? Spiritus eſt, viribus potens, For-
tis armatus, aſtutia inſignis, leo impetu, inſidiis draco, cui
mille nocendi artes, malitia incomparabilis, odio, invidia,
furore adverſus homines percitus. Induite vos armaturam
Dei (inquit Apoſtolus) ut poſſitis ſtare adverſus inſidias Dia-
boli. Quoniam non eſt nobis colluctatio adverſus carnem, &
ſanguinem; ſed adverſus Principes, & Poteſtates, adverſus
Mundi Rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequi-
Epheſ. 6. tiæ in cæleſtibus. Eo maxime ſpectat illorum nequitia, ut
cæleſti nos privent hæreditate, damnationiſque ſuæ conſor-
tes efficiat. Nihil non audet hoſtis teterrimus, nihil non ag-
greditur, qui & primos homines in Paradiſo eſt aggreſſus,
1. Petr. 5. & Apoſtolos appetivit, Ut cribraret eos ſicut triticum, nec
Eccl. 2. ipſum Chriſti Domini os erubuit, qui denique Tanquam leo
rugiens, circuit quærens quem devoret. Pios maxime impu-
gnat, hiſque in ſingula temporis momenta ſtruit inſidias.
Quamobrem Sapiens monet, Fili, accedens ad ſervitutem
Iſai. 40. Dei, ſta in juſtitia, & timore, & præpara animam tuam
ad tentationem. De Behemoth Diaboli figura, Job 40. ſcri-
ptum eſt: Fœnum quaſi bos comedet. Fœni nomine, carna-
lium vita ſignificatur, ſecundum illud Prophetæ, Omnis ca-
ro fœnum. Cur vero in comeſtione fœni non equo, ſed bovi
comparatur? Reſpondet S. Greg. Lib. 32. Moralium, c. 10. Equi
fœnum quamlibet ſordidum comedunt, aquam vero nonniſi mun-
dam bibunt. Boves autem aquam quamlibet ſordidam bibunt,
ſed fœno nonniſi mundo veſcuntur. Quid eſt ergo quod bovi,
qui mundo pabulo paſcitur, Behemoth iſte comparatur, niſi
hoc, quod de iſto antiquo Hoſte per Prophetam alium dicitur:
Habac. 1. Eſca ejus electa: Neque enim ſe eos gaudet rapere, quos pra-
vis, ac ſordidis actionibus implicatos, in imis ſecum reſpi-
cit voluntarie jacere. Fœnum ergo comedere ſicut bos appe-
tit; quia ſuggeſtionis ſuadente conterere mundam vitam Spi-
ritualium quærit: „ Quod malos non ita tentet, non infe-
Cur diabolus malos non ita tentat ac pios. „ ſtet Diabolus, haud mirum eſt: membra enim ejus ſunt.
„ Ita unum corpus ſunt Diabolus, & omnes iniqui, ut ple-
„ runque nomine capitis cenſeatur corpus, & nomine cor-
„ poris appelletur caput. Nam capitis nomine cenſetur cor-
„ pus, cum de perverſo homine dicitur, Ex vobis unus Dia-
„ bolus eſt. Et rurſum nomine corporis appellatur caput,
„ cum de ipſo Apoſtata Angelo dicitur, Inimicus homo hoc
Joan. 6. 71. „ fecit. Ille igitur Princeps omnium perverſorum alios ſo-
„ cios habet, alios filios. Qui namque ſunt ejus ſocii, niſi
„ Apoſtatæ Angeli, qui cum eo de cœleſtis Patriæ ſede ce-
„ ciderunt? Vel quos alios filios habet, niſi perverſos ho-
„ mines, qui de ejus prava perſuaſione in malitiæ opera-
„ tione generantur? Quibus dictum eſt, Vos ex Patre Dia-
Matt. 13. 2°. „ bolo eſtis. Sicut ergo Redemptor noſter una perſona eſt
„ cum congregatione bonorum: ipſe namque caput eſt cor-
„ poris, & nos hujus capitis corpus: ita antiquus hoſtis
„ una perſona eſt cum cuncta collectione reproborum, quia
„ ipſe eis ad iniquitatem quaſi caput præeminet: illa au-
„ tem dum ad perſuaſa deſerviunt, velut ſubjunctum capiti
„ corpus inhærent (inquit S. Gregor. Lib. 13. Moralium, c.
Jo. 8. 44. „ 12. & Lib. 4. c. 14.) Tantum igitur abeſt, ne ipſos tentet,
„ ac perſequatur, ut potius ipſis utatur, velut Miniſtris ad
„ tentationem, & perſecutionem piorum. Sed hæc aperta
„ tentatio eſt.

VIII. Longe vero periculoſiores ſunt tentationes, quibus Periculoſiores tentationes, quibus diabolus occulte, & per cuniculos corda piorum pulſat.
occulte, & per cuniculos corda piorum pulſat. Has deſcri-
bit S. Bernard. Serm. 6. in Pſalm. 90. & Serm. 33. in Can-
tica, ſeu potius exponit deſcripta his Prophetæ verbis; Scu-
to circumdabit te veritas ejus: non timebis a timore nocturno,
a ſagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris,
ab incurſu, & dæmonio meridiano. Primordia, inquit, no-
ſtræ converſionis primus exagitat Timor, quem ſtatim horror
vitæ interis arctioris, & inſueta auſteritas diſciplinæ. At-
que is Timor nocturnus dicitur, vel quia nox in Scripturis ſi-
gnificare ſolet adverſa, vel quoniam propter quod adverſa
pati aggredimur, id nondum revelatum eſt. „ Si enim
„ dies ille luceret, in cujus lumine pariter & labores; &
„ præmia videremus, timor omnino quorumvis laborum
„ nullum eſſet præ deſiderio præmiorum, dum clara luce
„ appareret, Quoniam non ſunt condignæ paſſiones hujus tem-
Rom. 8. „ poris ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Nunc
„ vero quoniam abſcondita ſunt ab oculis noſtris, & nox
„ eſt interim in hac parte, tentamur a timore nocturno,
„ & pro bonis, quæ non videmus, formidamus, quæ in
„ præſentiarum ſunt adverſa, tolerare. Sagitta volans in
„ die, eſt Inanis gloria. Fama ſiquidem volat: & ideo in
„ die, quia ex operibus lucis. Si hæc exſufflatur tanquam
„ inanis aura, reſtat ut ſolidius aliquid afferatur de divitiis
„ & honoribus ſæculi, ſi forte, qui non curat laudes, ap-
„ petat dignitates. Negotium perambulans in tenebris, eſt Hy-
„ pocriſis. Etenim iſta de ambitione deſcendit, & in tene-
„ bris habitatio ejus: quippe abſcondit, quod eſt, & quod
„ non eſt, mentitur. Negotiatur autem omni tempore,
„ formam retinens pietatis ad ſeſe occultandum, virtutem
„ autem ejus vindicans, & emens honores. Dæmonium me-
„ ridianum, quod ſolet maxime inſidiari perfectis, quos vi-
„ det diligere juſtitiam, & odiſſe iniquitatem, eſt propoſi-
„ tio mali ſub ſpecie boni, & virtutis. „ Quos enim perfecti
boni noverit amatores, malum eis ſub ſpecie boni non mediocris,
ſed perfecti perſuadere conatur; (inquit S. Bern.) Ut cito con-
ſentiat, qui magnopere diligit bonum, & facile quicurrit,
2. Cor. 2. incurrat. Vigilandum igitur, & orandum eſt, Ut non circum-
veniamur a Satana: non enim ignoramus cogitationes ejus,
qui ſæpe Transfigurat ſe in Angelum lucis.

Diabolus minus perfectos de levioribus peccatis tentat, ut ſenſim ad graviora pertrahat. Sicut autem malum ſub ſpecie boni, ac virtutis proponit
viris perfectis, viris virtutum, qui omnia ſuperaverint, vir-
tutes, favores, honores: ita probos quidem, ſed minus per-
fectos de minimis primum peccatis tentat, ut eos ſenſim ad
graviora pertrahat. Qua de re præclare diſſerit S. Jo. Chryſ.
Homil. 87. in Matthæum. Veterator, inquit, malorum Dia-
bolus cum ſit, magna malitia, multa opera, ingenti ſtudio,
1. Reg. 28. condeſcenſioneque nonnulla ad perditionem hominum utitur: A
minimis enim plerunque incipit, quod intueri hoc modo licet.
Studebat in Pythoniſſæ nugas, ac deliramenta Saul Regem de-
trudere. Sed id ſi ab initio ſuaſiſſet, mentem ille non adhibuiſſet:
quando enim id feciſſet, qui Pythoniſſas expellebat? Propterea
ſenſim, & paullatim ipſum inducit. Nam quoniam Samueli
1. Reg. 15. non obtemperavit, & holocauſta ipſo abſente efferri præpara-
vit, accuſatus ait, Neceſſitas hoſtium facta eſt major. Cumque
flere oportuiſſet, quaſi nihil mali feciſſet, lætabatur. Juſſit rur-
ſum nonnulla de Amalecithis Deus, ea quoque traſgreſſus fuit.
Hinc adverſus David inſanivit: ac ſic paullatim lapſus, in
Gen. 4. perditionis barathrum ſe immiſit. Similiter etiam de Cain fa-
ctum eſſe videmus. Non enim confeſtim cædem fratris illi ſug-
geſſit, ne magnitudine rei commotus, tam ſceleſtum facinus abo-
minaretur: ſed prius perſuaſit deteriora afferre, nullum eſſe id
dicens peccatum; deinde invidiæ veneno ſuccendit, nihil etiam
hinc mali ſecuturum perſuadendo. Ita ſenſim in eum illapſus,
ad cædem fratris & ad negationem ſceleris impulit: Repellen-
da igitur malorum initia ſunt. Nam etiamſi ad majora prima
non progrederentur peccata, non eſſet tamen negligendum: nunc
vero per iſtam incuriam gradatim ſuperaſcendunt; quapropter
omni ſtudio, atque opera funditus principia peccatorum ſunt
evertenda. Non enim vim delicti ſolam conſideres, nec quia par-
vum ſit, cogites: ſed illud præcipue tene, quia ſi radicem non
evulſeris, magnum inde peccatum ſuccreſcet. Mirabile quiddam,
atque inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquam non
tanto ſtudio magna videri peccata eſſe vitanda, quam parva:
illa enim ut averſemur, ipſa peccati natura efficit: hæc autem
eo ipſo quo parva ſunt, deſides reddunt, & dum contemnuntur,
non poteſt ad expulſionem eorum animus generoſe inſurgere.
Unde cito ex parvis maxima ſint negligentia noſtra. Hoc ipſum
corporibus quoque accidere videbis. Sic in Juda maximum pro-
ditionis malum exortum eſt: niſi enim parvum eſſe putaſſet pe-
cuniam inopum ſurripere, in tantam impietatem non adveniſ-
ſet. Judæi quoque niſi putaſſent inanis gloriæ delictum minimum
eſſe, uſque ad cædem Chriſti lapſi non fuiſſent. Hac via om-
nia ſcelera fieri videbis. Nemo enim repente ad extremam
improbitatem inſilit. Habet quippe inſitum quendam animo pu-
dorem, atque innatum, quem ſubito calcare, atque projicere
non poteſt: ſed ſeorſim, atque paullatim ex negligentia perit.
Hoc pacto etiam idolorum cultus aditum invenit, cum ultra
quam oportet, vivi, ac defuncti nonnulli honorarentur: hoc
pacto

pacto ſimulacra, & ſtatuæ adoratæ ſunt: hoc pacto denique
fornicatio, & cetera vitia dominantur. Conſideremus autem
ſi nimium quidam, ac importune riſit, reprehenſus a quopiam
eſt; reſpondet alius, Nihil id eſſe mali. Quid enim eſt ri-
ſus, aut quid unquam ex riſu mali ſequetur? Orta tamen
ex immoderato riſu paullatim ſcurrilitas, a ſcurrilitate tur-
piloquium, a turpiloquio operatio turpis profecto eſt. Cum alius
proximo malediceret, ac convitia diceret, reprehenſuſque eſ-
ſet, contempſit, dicens, Nihil eſſe malum hujuſmodi verbis
uti: ſed hinc diſſidia, & odia nata ſunt, inde inimicitiæ ca-
pitales, hinc contumeliæ, a contumeliis porro pulſatio, ac in-
de cædes plerunque ſecuta eſt, ſic a minimis ad maxima gra-
datim Diabolus ducit. Cum igitur tam multiplices, tamque
periculoſæ ſint vaferrimi Hoſtis tentationes, & inſidiæ, Opor-
tet ſemper orare, & nunquam deficere; Ut ille, qui inſidia-
tur, vel certat extrinſecus, nulla irrumpat ex parte, nulla
nos fraude, nulla nos poſſit virtute ſuperare. Quantaslibet
autem adverſum nos erigat machinas, quando non tenet lo-
cum cordis, ubi fides habitat, ejectus eſt foras. Quid aliud
vero petimus, cum dicimus, Et ne nos inducas in tentatio-
Optare licet ac orare, ne ulla tentatione pulſemur. nem (inquit S. Aug. Tractat. 52. in Joannem.)
IX. Oramus autem, non ſimpliciter, & abſolute, ut Deus
tentationes a nobis avertat, ſed ne nos tentationibus ſuc-
cumbere patiatur. Optare tamen licet, ac orare, ut nulla
tentatione pulſemur, qua ad peccatum ſollicitamur, ad id
præſertim peccati genus, ad quod ſumus procliviores, peri-
culoſa enim ſaluti per ſe tentatio eſt, ideoque humilitas Chri-
ſtiana illam declinare ſuadet, non illam optare, non quære-
re, non ſe illi exponere, ſed de ſuis viribus diffidendo, il-
lam humiliter deprecari. Eas quidem, cum permittente Deo,
Toleranda non amanda tentatio. nobis immittuntur, tolerare debemus, non amare. Nunquid
(inquit S. Aug. Lib. 10. Confeſſionum, c. 28.) non tentatio
Tentationes utiles excitandæ vigilantiæ, domandæ ſuperbiæ. eſt vita hominis ſuper terram? Quis velit moleſtias, & dif-
ficultates? Tolerari jubet eas, non amari. Nemo quod tole-
rat amat, etſi tolerare amat. Cum autem petimus, ut om-
nino non tentemur, non ſemper exaudimur, quia Deus uti-
les excitandæ vigilantiæ noſtræ, ac fidei, præſertimque do-
mandæ ſuperbiæ tentationes eſſe novit. Unde Apoſt. 2. ad
Cor. 12. ſcribit: Et ne magnitudo revelationum extollat me,
datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus Satanæ, qui me
colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut diſcede-
ret a me: & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam
virtus in infirmitate perficitur. Hinc S. Greg. Lib. 23. Mo-
ralium, c. 16. ait: Cum ſicut cupimus, ad Deum profici-
mus, ſi profectum noſtrum tentatio nulla pulſaret, alicu-
jus nos fortitudinis eſſe crederemus. Sed quia nobiſcum ſu-
perna diſpenſatione agitur, ut infirmitatis noſtræ, quia
proficientes obliviſcimur, tentari recolamus: & in profectu
noſtro, quid de divino munere, & in tentatione cognoſci-
mus, quid de propriis viribus ſumus: Quæ nos profecto ten-
tatio ad plenum raperet, niſi protectio ſuperna ſervaret. Sed
pulſat, nec frangit: impellit, nec movet: quatit, nec de-
jicit: ut de noſtra infirmitate ſentiamus eſſe, quod quati-
mur, & de divino munere eſſe, quod ſtamus.

Tentationibus reſiſtendum. Cum itaque in poteſtate noſtra non ſit omnino non ten-
tari, parati eſſe debemus ad tolerandas animo Chriſtiano &
fideli tentationes, & ad reſiſtendum Diabolo, Scutum fidei
ſumentes in omnibus, in quo poſſimus omnia tela nequiſſimi
ignea extinguere. Confortamini in Domino, & in potentia vir-
tutis ejus. Induite vos armaturam Dei, ut poſſitis ſtare ad-
Epheſ. 6. verſus inſidias Diaboli. Divina protectione freti, cum Beato
Job 17. Job dicamus: Libera me Domine, & pone me juxta te, &
Pſal. 22. cujuſvis manus pugnet contra me. Et cum David, Si ambu-
lavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu
mecum es. Vigilemus, oremus, humiliemus noſmetipſos, je-
junio, & eleemoſyna Diabolum a nobis expellamus: reſiſta-
mus Satanæ, & fugiet a nobis. Sobrii ſimus, ipſi reſiſtamus
Epheſ. 6. fortes in fide. Aſſumamus gladium ſpiritus, quod eſt Verbum
Dei, induamur loricam juſtitiæ, galeam ſalutis aſſumamus,
Succincti lumbos in veritate, orantes omni tempore in ſpiritu;
& in ipſo vigilantes in omni inſtantia: ut Chriſtianæ Militiæ
armis muniti, poſſimus Reſiſtere in die malo, & in omnibus
perfecti ſtare. Mundum ne diligamus Diabolo confederatum
ad perniciem noſtram, neque ea, quæ in mundo ſunt: Si quis
1. Joan. 2. enim diligit mundum, non eſt Caritas Patris in eo. Chriſtus
Mundum, Diabolumque vicit, nobiſque vicit; confidamus,
& in adjutorio Altiſſimi ſperemus, in ejuſque protectione com-
Pſal. 90. moremur. Dicamus Domino: Suſceptor meus, & refugium
meum es tu, Deus meus, ſperabo in eum: quoniam ipſe evel-
let me de laqueo venantium: & ſcuto circumdabit nos veritas
ejus, ut undequaque munitum cor noſtrum, nullis Adverſarii
1. Cor. 10. incurſibus pateat. Fidelis enim Deus eſt, (inquit Apoſtolus)
Chriſtus Diabolum nobis vicit. qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, ſed fa-
ciet etiam cum tentationem proventum, ut poſſitis ſuſtine-
re. Chriſtus Diabolum alligavit ſpiritualibus vinculis, ejus
poteſtatem cohibuit, ac frænavit, ne vim, ac fraudem om-
nem exerceat ad ſeducendos, ac dejiciendos fideles Dei cul-
tores. Alligatus eſt Diabolus, ne faciat quantum poteſt, ne
faciat quantum vult: tamen tantum tentare ſinitur, quan-
tum expedit proficientibus... Diabolus poteſtas quædam eſt,
S. Aug. in Pſal. 63. plerumque tamen vult nocere, & non poteſt, quia poteſtas
Idem in Pſal. 61. iſta ſub poteſtate eſt. Nam ſi poſſet tantum nocere Diabolus,
quantum vult; non aliquis juſtorum remaneret, aut aliquis
fidelium eſſet in terra. Qui dat poteſtatem Tentatori, ipſe
tentato præbet miſericordiam. Ad menſuram enim permitti-
tur tentare Diabolus. Noli ergo timore permiſſum aliquid
facere Tentatorem: habes enim miſericordioſiſſimum Salva-
torem. Tantum permittitur ille tentare, quantum tibi pro-
deſt, ut exercearis, ut proberis, ut qui te neſciebas, a te
ipſo inveniaris. Apud Deum non eſt iniquitas: tu tantum
ad eum pertines, in ipſo ſpem pone, ipſe ſit adjutor tuus,
Salutare tuum, in illo ſit locus munitus, turris fortitudinis,
refugium tuum ipſe ſit, & non te ſinet tentari ſupra, quam
potes ferre, ſed faciet etiam cum tentatione exitum, ut
poſſis ſuſtinere: ut quod te ſinit pati tentationem, pote-
ſtas ejus ſit; quod non ſinit ultra in te fieri, quam potes
ferre, miſericordia ejus ſit: Quia poteſtas Dei eſt, & ti-
bi, Domine, miſericordia. Cor noſtrum Diabolus obſidet, Diabolus
oppugnat, non expugnabit, non vincet, niſi voluerimus. cor noſtrum
Si diabolus aliquid ſuggerit, conſentientem tenet, non co- non expugnat, niſi
git invitum, (inquit S. Auguſt.) Non enim ſeducit ille, voluerimus.
aut trahit aliquem, niſi quem invenerit ex aliqua parte Serm. 32.
jam ſimilem ſibi. Invenit enim eum aliquid cupientem: alias 20. de
& cupiditas aperit januam intranti ſuggeſtioni Diaboli. Diverſ. & 32. ex Homiliis
Invenit illum aliquid timentem, monet ut fugiat, quod il- 50.
lum invenit timere: monet ut adipiſcatur, quod illum in- Epheſ. 4.
venit cupere: & per has duas januas cupiditatis, & ti-
moris intrat. Claude illas, & imples illud Apoſtoli. Non
detis locum Diabolo. Ibi enim voluit oſtendere Apoſtolus,
quia quamvis intret, & poſſideat Diabolus, homo illi ta-
men locum dedit, ut poſſit intrare.

Verum dicet aliquis, Si alligatus eſt Satanas, quare ad-
huc tantum prævalet? Verum eſt, Fratres, multum præ-
valet; ſed tepidis, & negligentibus, & Deum in Veritate
non timentibus dominatur. Alligatus eſt enim tanquam in-
nexus canis catenis, & neminem poteſt mordere, niſi eum,
qui ſe ad illum ultro mortifera ſecuritate conjunxerit. Jam
videte, quam ſtultus homo ille eſt, quem canis in catena
poſitus mordet. Tu te ad illum per voluptates, & cupidi-
tates ſæculi noli conjungere & ille ad te non præſumet ac-
cedere. Latrare poteſt, ſollicitare poteſt, mordere non pot-
eſt niſi volentem. Non enim cogendo, ſed ſuadendo nocet,
non extorquet a nobis conſenſum, ſed petit. Verba ſunt S.
Cæſarii Arelatenſis Epiſc. Serm. 18. alias inter Auguſtinianos
De Tempore 197. nunc in Appendice 37. Quamobrem ſi for-
te tentationi conſenſeris, Diabolum ne accuſes, ſed te ipſum.
Satanas fecit, inquis, ipſe mihi perſuaſit: quaſi Satanas
habeat poteſtatem cogendi. Aſtutiam ſuadendi habet. Sed ſi
Satanas loqueretur, & taceret Deus, haberes, unde te ex-
cuſares: modo aures tuæ poſitæ ſunt inter monentem Deum,
& ſuggerentem Serpentem. Quare huc flectuntur, hinc aver-
tuntur? Non ceſſat Satanas ſuadere malum; ſed nec Deus
ceſſat admonere bonum. Satanas autem non cogit invitum;
in tua poteſtate eſt conſentire, aut non conſentire. Si ali-
quid perſuadente Satana mali feceris, dimitte Satanam,
accuſa te, ut accuſatione tua Dei miſericordiam merea- Joan. 16.
ris. Expetis illum accuſare, qui non habet veniam? Te
accuſa, & accipis indulgentiam; (inquit Sanctus Auguſt.
Enarratione in Pſalmum 91.)

XI. Per cupiditatem rerum temporalium regnat in ho-
„ mine Diabolus, & cor ejus tenet. Tales ſunt omnes,
„ qui diligunt iſtum Mundum. Mittitur autem Diabolus fo-
„ ras, quando ex toto corde renuntiatur huic Mundo. Sic
„ enim renuntiatur Diabolo, qui Princeps eſt hujus Mun-
„ di, cum renuntiatur corruptelis, & pompis, & Angelis
„ ejus. Ideoque ipſe Dominus jam triumphantem naturam
„ hominis portans, Confidite (inquit) ego vici Mundum,
„ Multi autem dicunt, quomodo poſſumus vincere Diabo-
„ lum, quem non videmus? Sed habemus Magiſtrum, qui
„ nobis monſtrare dignatus eſt, quomodo inviſibiles hoſtes
„ vincantur. De illo enim dicit Apoſtolus, “ Expolians
Principatus, & Poteſtates, traduxit confidenter, palam
triumphans illos in ſemetipſo. Ibi ergo vincuntur inimicæ
nobis inviſibiles Poteſtates, ubi vincuntur inviſibiles cupi-
ditates; & ideo quia in nobis ipſis vincimus temporalium
rerum cupiditates, neceſſe eſt, ut in nobis ipſis vincamus
& illum, qui per ipſas cupiditates regnat in homine. Quan-
do enim dictum eſt Diabolo, Terram manducabis; dictum eſt
peccatori, Terra es, & in terram ibis. Datus eſt ergo in
cibum Diabolo peccator. Non ſimus terra, ſi nolumus man-
ducari a Serpente. Sicut enim, quod manducamus, in no-
ſtrum corpus convertimus, ut cibus ipſe ſecundum corpus hoc
efficiatur, quod nos ſumus: ſic malis moribus per nequitiam,
& ſuperbiam, & impietatem hoc efficitur quiſque, quod Dia-
bolus, ideſt, ſimilis ejus, & ſubjicitur ei, ſicut ſubjectum
eſt nobis corpus noſtrum. Et hoc eſt, quod dicitur, Manduca-
ri a Serpente. Quiſquis itaque timet illum ignem, qui pa- Coloſ. 2.
ratus eſt Diabolo, & Angelis ejus, det operam triumphare
de illo in ſemetipſo. Eos enim, qui foris nos oppugnant, in-
tus vincimus, vincendo concupiſcentias, per quas nobis do- Gen. 4.
minantur. Verba ſunt Sancti Auguſt. Lib. De Agone Chri-
ſtiano, capit. 2. Id ut Pater cœleſtis gratia ſua nobis præ-
ſtet, ſuppliciter poſtulamus his verbis: Ne nos inducas in
tentationem. Petimus auxilium, quo carnalem libidinem, &
cupiditates omnes domemus. Petimus, ne ulla nos creatu-
ra ſua fucata venuſtate, ac dulcedine ad peccatum provo-
cet,

eet, atque a Chriſti caritate ſeparet. Petimus ne Mundi malitia, perſecutiones, calumniæ, vexationes ad impatientiam, vindictam, aliaque vitia nos impellant, ſed ut conſtantes ad mortem uſque; fidem, ſpem, & dilectionem in Deum firmam teneamus. Petimus, ut cum Deus nos pro peccatis noſtris in hoc Mundo variis flagellis caſtigat, hujus tentationis, ac probationis felicem faciat exitum, ut hic ita emendemur, ne cum hoc Mundo damnemur. Petimus denique, ne nos Diaboli tentatio obruat, cujuſcunque generis illa ſit. Rogamus autem non pro nobis ſolis, ſed pro Chriſtianis omnibus, ut Deus, cujus beneficio arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore, doceat manus noſtras ad prælium, det nobis protectionem ſalutis, & ſub umbra alarum ſuarum nos protegat adverſus hoſtes Animarum noſtrarum, ut parta aliquando ex Mundo, Carne, Diaboloque victoria, ſimul agamus immortales in ſempiternum *Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*; ſimulque exultantes in gloria, feſtivis Angelorum plauſibus gratulatorias voces miſceamus, dicentes: *Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus: quia projectus eſt Accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die, ac nocte. Et ipſi vicerunt eum propter Sanguinem Agni, & propter verbum teſtimonii ſui, & non dilexerunt animas ſuas uſque ad Mortem, Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis.*

1. Cor. 15.

Apoc. 12.

ARTICULUS X.

Orationis Dominicæ Petitio ſeptima explicatur. Sed Libera nos a Malo.

Joan. 18.

I. QUod ſuis Electis adprecatus eſt a Patre Chriſtus e vita migraturus, *Rogo, ut ſerves eos a malo*, id fideles ſuos precari docuit, eamque voluit eſſe divinæ hujus orationis clauſulam, quæ vim, & rationem Petitionum complectitur ceterarum. His enim verbis, *Sed libera nos a malo* (inquit *S. Cypr.*) comprehendimus *Adverſa cuncta, quæ contra nos in hoc mundo molitur Inimicus, a quibus poteſt eſſe fida, & firma tutela, ſi nos Deus liberet; ſi deprecantibus, atque implorantibus opem ſuam præſtet. Quando autem dicimus*, Sed libera nos a malo, *nihil remanet, quod ultra adhuc debeat poſtulari, quando ſemel protectionem Dei adverſus malum petamus, qua impetrata, contra omnia, quæ Diabolus, & Mundus operantur, ſecuri ſtamus, & tuti. Quis enim ei de ſæculo metus eſt, cui in ſæculo Deus tutor eſt?*

Mali nomine Diabolus intelligitur.

II. Recte quidem *Mali* nomine Diabolum intellexerunt *Tertullianus*, *S. Joan. Chriſ.* & alii. Ille enim ſine addito *Malus* dicitur, quod in extremo malitiæ gradu conſtitutus ſit, a quo revocari nequeat. Deinde, quod ejus invidia, & ſuggeſtione homines ad peccatum incitentur, ſitque omnium malorum caput. Tertio, quod eo velut ſuæ juſtitiæ Miniſtro Deus utatur in pœnis repetendis a facinoroſis, & ſceleratis hominibus. Quarto, quod nobis perpetuum bellum inferat, quamvis nihil ipſum læſerimus, noſque odio capitali inſectetur; & ſi nos fide armatos, & ſecundum Chriſti præceptum vigilantes, ac orantes in peccatum impellere non poſſit, externis tamen malis nos quacunque poteſt ratione divexat, ut vel hinc periculum faciat everſionis noſtræ, ut Sanctus Job, & aliorum piorum exempla probant. Quamobrem Dei auxilium imploramus, ut nos *A malo*, ideſt, a Diabolo liberare dignetur. Dicimus autem, Chriſto docente, *Libera nos a Malo*; non a malis: quia mala omnia, quæ nobis a proximis inferuntur, ad Satanam tanquam impulſorem, & incentorem referenda ſunt, omneque odium, & iracundiam noſtram in ipſum convertere debemus, non in homines, qui illius ſuggeſtione, & impulſu nobis injuriam inferunt. Quamobrem ſi nos læſerit Proximus, Deum orare debemus, ut non ſolum nos, ſed & Proximum nobis injuriam inferentem, a Malo, ideſt, ex Diaboli manu, & laqueis liberet. Magis enim ſors perſecutorum noſtrorum dolenda eſt quam noſtra; ſicut magis dolenda eſt ſors phrenetici, quam amicorum, aut famulorum ipſi miniſtrantium, in quos ſævit, niſi ligetur. Non enim, qui patitur, ſed qui facit injuriam, miſer eſt.

Cardinalis Gropperus in Enchir. Chriſt. Inſtit. & Concil. Trid. Catech.

Mali nomine intelliguntur etiam omnia pericula, incommoda, & res adverſæ.

III. Non negandum tamen eſt, quin hic mali nomine intelligendum etiam ſit, quicquid periculorum eſt, incommodorum, adverſarumque rerum, quæ corpori & animæ, fortunis, & famæ vel acciderunt, vel jam imminent, vel accidere poſſunt. Hoc autem petitionis hujus a priori diſcrimen eſt, quod illa Deum oremus, ut nos a malo culpæ (ut vocant) ſive a peccato immaculatos ſervet, iſta, ut a malo pœnæ preſentis, & futuræ liberet; illa, ne tentationibus nos ſuccumbere patiatur, iſta, ne præſentibus calamitatibus, aut futuris nos opprimi, vel everti permittat. Petimus igitur a Deo, ut nos paterna ſua bonitate ſervet ab aqua, & igne, a fulgure, & tempeſtate, ut grandinem frugibus noxiam, annonæ caritatem, ſeditiones, bella, morbos, peſtem, vaſtitatem arceat, ut vincula, carcerem, exilium, proditiones, inſidias, ceteraque id genus mala prohibeat; omnes denique flagitiorum, & facinorum cauſſis avertat. Oramus etiam, ne temporalia bona, ſcilicet divitiæ, honores, valetudo, robur corporis, hæc ipſa vita, nobis ad malum, & ad Animæ noſtræ exitium convertantur. Oramus etiam Deum, ne repentina, & improviſa morte intercipiamur, & opprimamur, ne in nos iram Dei concitemus, ne in damnationem æternam incurramus. Hanc Petitionem & in Miſſa, & in Littaniis ſic interpretatur Eccleſia, Deo ſupplicans, ut liberet nos *Ab omnibus malis, præteritis, præſentibus, & futuris, ut ope miſericordiæ ejus adjuti, & a peccato ſimus ſemper liberi, & ab omni perturbatione ſecuri.* Temporalia vero mala, & flagella ſic deprecari debemus, ut primo loco, & ardentibus votis, ſanctificationem Divini Nominis, Regnum Dei, voluntatis ejus adimpletionem in terra ſicut in cœlo, quotidianæ gratiæ auxilium, Panemque verbi Dei, & Sacramentorum ſubſidia Animæ noſtræ ſuſtentandæ neceſſaria, remiſſionem peccatorum noſtrorum, & victoriam tentationum optemus, & poſtulemus; liberationem vero ab incommodis; calamitatibus, damnis rerum temporalium, morbis, perſecutionibus ea ſolum ratione deprecemur, qua nobis impedimento eſſe poſſunt ad Dei obſequium, & ad æternam ſalutem, totumque divinæ voluntati committamus. Media quidem humana, & legitima minime negligenda ſunt, ut morbos, ut mortem, ut improborum hominum injurias declinemus, aut propulſemus, ſed ſpes omnis in Deo collocanda eſt, qui juſtos ad ſe clamantes in adverſis rebus exaudit, ut Abraham, Jacob, Joſeph, Job, Davidis, Tobiæ, Judith, Eſther, Suſannæ exempla in Veteri, aliaque inſignia, in Novo Teſtamento demonſtrant. *Clamaverunt juſti, & Dominus exaudivit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.* Pſal. 3.

Variis modis ſervos ſuos Deus a malis liberat.

IV. Variis autem modis benigniſſimus Deus ſervos ſuos a malis liberat. Primo cum imminentes calamitates prohibet. Sic Jacob eripuit ab inimicis, quos in illum concitaverat Sichimitarum cædes a filiis ejus patrata. *Terror enim Dei invaſit omnes per circuitum civitates, & non ſunt auſi perſequi recedentes.* (Gen. 35.) Præterea, homines a malis liberat Deus, cum illos in ſummum diſcrimen adductos, integros, & incolumes ſervat, quemadmodum tres Pueros in ardentem fornacem conjectos, & Danielem in lacum Leonum detruſum ſervavit. Tertio, nos liberat a malis, quatenus vitæ præſentis incommoda, & calamitates viribus noſtris attemperat, ut eas tolerare poſſimus, *Cibabis nos pane lacrymarum* (inquit Propheta) *& potum dabis nobis in lacrymis in menſura.* (Pſal. 74.) Quid eſt, *In menſura?* Apoſtolum audi: *Fidelis eſt Deus, qui non vos permittit tentari, ſupra quam poteſtis ferre.* (1. Cor. 10.) *IPSA eſt menſura, ut erudiaris, non ut opprimaris*; inquit *S. Aug.* Enarr. in Pſ. 79. Quarto, Juſtos a malis Deus liberat, multa interius dans illis ſolatia, quibus ſubleventur. Quod pertinet illud Prophetæ; *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* (Pſal. 93.) Multi dolores, ſed multæ conſolationes; amara vulnera, ſed ſuavia medicamenta. Hinc Apoſtolus 2. ad Corinth. 7. *Repletus ſum* (inquit) *conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra. Nam & cum veniſſemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro noſtra, ſed omnem tribulationem paſſi ſumus: foris pugnæ, intus timores. Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus.* (S. Aug. in hunc Pſal.) Et cap. 1. *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra: ut poſſimus & ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura ſunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipſi a Deo. Quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.* Fieri certe non poteſt, quin magno ſolatio afficiantur, qui perſuaſum habent, ſe Deo volente calamitates, incommoda, perſecutiones pati; Deum ſervis ſuis in tribulationibus ſingulari quadam ratione adeſſe: *Cum ipſo ſum* (inquit) *in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum:* (Pſal. 90. 15.) Qui ſe Chriſto pro nobis omnibus paſſo conformari, & ſimilitudinem mortis ejus in ſe ipſis exprimi gaudent; qui rerum adverſarum perpeſſionem viam eſſe ad Regnum Cœlorum certo credunt; quoniam & *Oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam*: & ſic oportet pati Chriſtianum, *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum.* (Act. 14.) Nam *Si commortui ſumus, & convivemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.* (1. Tim. 2.) Conſolatur nos Deus propoſita brevitate laborum, & magnitudine, atque æternitate præmiorum. Venale eſt, quod habeo, dicit tibi Deus, eme illud. Requiem venalem habeo, eme illam de labore. *Quodammodo propoſuit Deus venale Regnum cœlorum; pretium ipſius labor eſt.* (S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 93.) Quantus labor eſt? Oſtendit Deus, quanta ſit illa requies, tu judica, quanto labore emenda ſit. *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te*, (Pſal. 83.) Quanto labore digna eſt requies, quæ non habet finem? Æterna requies æterno labore recte emitur; ſed noli timere, miſericors eſt Deus. *Si enim haberes æternum laborem, nunquam pervenires ad æternam quietem. Ergo ut aliquando pervenias ad illud, quod emis, non in æternum laborandum eſt; non quia non valet tanti, ſed ut poſſideatur, quod emitur. Digna eſt quidem emi labore perpetuo, ſed neceſſe eſt, ut labore temporali ematur... Paucos annos laboras, & in ipſis paucis annis non deeſt conſolatio, non deſunt gaudia quotidiana. Sed noli gaudere in ſæculo, gaude in* (1. Cor. 4.) Chri-

ſto, gaude in verbo ejus, gaude in lege ejus. Quantæ ſunt iſtæ conſolationes in laboribus. Verum eſt ergo, quod ſcribit Apoſtolus, *Id, quod in præſenti eſt momentaneum, & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*: Ecce quantum pretium damus, quodammodo unam ſiliquam ad comparandum theſauros ſempiternos, ſiliquam laboris ad requiem, felicitatem, & delectationem incredibilem, & nuſquam finiendam; ad bonum, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, ad fruitionem Dei, ad gaudium Domini, cujus non erit finis, ad bona, quæ præparavit in terra viventium, his, qui diligunt illum. *Gaudes ad tempus, noli ibi fidere: triſtis es ad tempus, noli deſperare. Non te corrumpat felicitas, & non frangat adverſitas. Recedat ſpes ſæculi, & accedat ſpes Dei.* (S. Aug. ib.) Clama cum Propheta, *Et factus eſt mihi Dominus in refugium, & Deus meus in auxilium ſpei meæ.* (In Pſal. 93.) Modo enim Dominus ſpes. Quandiu enim hic ſumus, in ſpe ſumus: nondum in re. *Sed ne in ſpe deficiamus, adeſt Promiſſor erigens nos, & temperans mala, quæ patimur... Sic mittis in fornacem tribulationis, ut coquatur vas, non ut frangatur*: Vas (inquam) miſericordiæ, *quod præparavit in gloriam.* (Pſalm. 36.) Quinto, juſtos malis liberat Deus, occulto, & inviſibili modo, ſemperque verum eſt; quod *Salus Juſtorum a Domino, & protector eorum eſt in tempore tribulationis.* Non minus protector fuit Machabæorum Martyrum, qui igne ſunt conſumpti, quam trium puerorum, quos ab ignis vi liberavit. *Utriſque adfuit; illis in aperto, iſtis in occulto. Illos viſibiliter liberat; iſtos inviſibiliter coronabat. Illi quidem de morte liberati ſunt; ſed in hujus vitæ tentatione manſerunt; ab igne liberati, ad pericula reſervati: uno Tyranno victo, adhuc certaturi cum Diabolo. Machabæi melius, & tutius liberati ſunt. Ab illis tribus viris, ceteris remanentibus, illa una tentatio ſuperata eſt; ab iſtis iſta vita finita, quæ tota tentatio eſt.* Verba ſunt *S. Auguſtini*, Serm. 301. alias *de Diverſis* 110. cap. 3.

Quando in nobis perficietur, quod petimus, ut ab omni malo liberemur.

V. Denique quod hac Petitione rogamus, *Libera nos a malo*, omni ex parte in nobis perficietur, cum hujus mortalitatis onere depoſito, ab ignorantiæ, concupiſcentiæ, corruptioniſque malo plane liberi erimus, abſorpta morte in victoria. Tribus igitur poſtremis Dominicæ Orationis Petitionibus precamur 1. Remiſſionem peccatorum, quæ commiſimus. 2. Gratiam, qua peccata deinceps caveamus, & vitemus. 3. Ut a concupiſcentiæ malo penitus liberemur. *Manet enim malum in carne noſtra, non natura, in qua divinitus creatus eſt homo, ſed vitio, quo voluntate prolapſus eſt; ubi amiſſis viribus, non ea, qua vulneratus eſt, voluntatis facilitate ſanatur. De hoc malo dicit Apoſtolus.* Scio, quoniam non habitat in carne mea bonum. *Cui malo non obedire præcipit, cum dicit.* (Jerem. 7. Rom. 6.) Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendum deſideriis ejus. *Si ergo his deſideriis concupiſcentiæ carnis illicitæ voluntatis inclinatione conſenſimus, ad hoc ſanandum dicimus*, Dimitte nobis debita noſtra, *adhibentes remedium ex opere Miſericordiæ, in eo, quod addimus*, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, *Ut autem non ei conſentiamus, deprecamur adjutorium, dicentes*, Et ne nos inducas in tentationem. *Non quod ipſe Deus tali tentatione aliquem tentet: ſed ut ſi forte tentari cœperimus a concupiſcentia noſtra, adjutorio ejus non deſeramur, ut in eo poſſimus vincere, ne abſtrahamur illecti. Deinde addimus, quod perficietur in fine, cum abſorbebitur mortale a vita*: Sed libera nos a malo. *Tunc enim nulla erit talis concupiſcentia, cum qua certare, & cui non conſentire jubeamur: Sic ergo totum hoc in tribus beneficiis poſitum breviter peti poteſt: Ignoſce nobis ea, in quibus ſumus abſtracti a concupiſcentia; Adjuva, ne abſtrahamur a concupiſcentia; Aufer a nobis concupiſcentiam.* Sic explicat *S. Aug.* Lib. 2. *De Peccatorum Meritis, & Remiſſione*, cap. 4. Oramus itaque, ut non ſolum non inducamur in malum, quo caremus; quod ſexto loco petitur: ſed ab illo etiam liberemur, quo jam inducti ſumus. Quod cum factum fuerit, nihil remanebit formidoloſum, nec omnino metuenda erit ulla tentatio. (S. Aug. Lib. 2. de Ser. Dom. cap. 9.) Quod tamen in hac vita, quandiu illam mortalitatem circumferimus, in quam ſerpentina perſuaſione inducti ſumus, non ſperandum eſt poſſe fieri: ſed aliquando futurum ſperandum eſt. „ Sed tamen „ Sapientia, quæ in hac quoque vita conceſſa eſt, fidelibus „ ſervis Dei non eſt deſperanda. Ea eſt autem, ut id, quod „ Domino revelante fugiendum eſſe intellexerimus, cautiſſi- „ ma vigilantia fugiamus; & id, quod Domino revelante „ appetendum intellexerimus, flagrantiſſima caritate appe- „ tamus. Ita enim reliquo mortalitatis hujus onere ipſa mor- „ te depoſito, ex omni hominis parte perficietur beatitudo, „ quæ in hac vita inchoata eſt, & cui capeſſendæ, atque „ obtinendæ nunc omnis conatus impenditur.

ATICULUS XI.

Explicatur ultima vox Orationis Dominicæ, Amen.

I. GRæci Dominicam Orationem his verbis abſolvunt, *Quoniam tuum eſt Regnum, & potentia, & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.* Ita nunc Græci Codices habent, necnon Syriaca, & Arabica Verſio. *S. Joannes Chriſoſtomus*, Auctor Operis imperfecti in Matthæum, *Euthymius*, & *Theophylactus*. Sed in vetuſtiſſimis Exemplaribus Græcis hanc non extitiſſe clauſulam, non *Tertulliani* tantum, & *Origenis*, & *Sancti Cypriani*, qui eam non legerunt, ſed maxime *Sancti Hieronymi* auctoritas probat, qui cum Novum Teſtamentum juſſu *Sancti Damaſi* Romani Pontificis Græce fidei reddiderit, hæc tamen verba nec vertit, nec in Commentariis exponit. Unde nec illa, ceu Dominicæ partem Orationis agnoſcit Eccleſia Latina; ſed divinam illam Orationem concludit hac voce, *Amen*, quam *S. Hieronymus* vocat *Signaculum Dominicæ Orationis.*

II. Amen, Hebræum verbum eſt, cujus, ſicut & quorundam aliorum, *Propter ſanctiorem auctoritatem ſervata eſt antiquitas* in Latina Sacripturæ Sacræ Editione, & in Eccleſiaſtici Precibus, ut loquitur *S. Auguſtinus*, Libro 2. *De Doctrina Chriſtiana* cap. 11. tum maxime ob Chriſti Domini reverentiam, cujus in ore ſacratiſſimo frequens fuit. Multiplex eſt vocis hujus interpretatio. Primo, vim habet affirmandi. *Amen*, ideſt, *Vere*, ſeu *Verum eſt*. Atque eo ſenſu hanc vocem uſurpavit Chriſtus, *Amen, amen dico vobis.* Eodem ſenſu hanc adhibuit Apoſtolus 2. ad Cor. 1. *Dei Filius Jeſus Chriſtus*, inquit, *qui in vobis per nos prædicatus eſt, non fuit* eſt, *& non, ſed* eſt *in illo fuit. Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt, in illo* eſt: *ideo & per ipſum* Amen *Deo ad gloriam noſtram.* Ideſt, omnes Dei promiſſiones per Chriſtum obligatæ, & confirmatæ, veræ ſunt, ratæ, ac immutabiles. Unde cum illas legimus, vel audivimus, dicendum eſt, *Amen Deo*, Et 1. ad Corinthios 14. *Ceterum ſi benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dices, Amen, ſuper tuam benedictionem? Quoniam quid dicas, neſcit.* Secundo, verbum iſtud vim habet exprimendi conſenſum, aut deſiderium ejus, qui dicit, Amen, ideſt, *Fiat*. Hoc ſenſu ſæpe uſurpatur a S. Paulo, aliiſque Apoſtolis. Roman. 1. *Ipſi gloria in ſæcula. Amen.* Roman. 14. *Deus pacis ſit cum omnibus vobis. Amen.* 1. Corinth. 16. *Caritas mea cum omnibus vobis in Chriſto Jeſu. Amen.* 2. Corint. 13. *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Caritas Dei, & communicatio Sancti Spiritus ſit cum omnibus vobis. Amen.* Epheſios 3. *Ipſi gloria in Eccleſia, & in Chriſto Jeſu, in omnes generationes ſæculi ſæculorum. Amen.* Et c. 6. *Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum in incorruptionem. Amen.* 1. Timoth. 1. *Regi ſæculorum, immortali, inviſibili, ſoli Deo honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.* Cap. 6. *Gratia tecum. Amen.* 2. Timoth. 4. *Liberabit me Dominus ab omni opere malo: & ſalvum faciet in Regnum ſuum cæleſte, cui gloria in ſæcula ſæculorum. Amen... Dominus Jeſus cum Spiritu tuo. Gratia vobiſcum. Amen.* Apocal. 20. *Dicit, qui teſtimonium perhibet iſtorum: Etiam venio. Amen. Veni, Domine Jeſu. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.* Hac maxime ſignificatione Dominicam Orationem obſignat *Amen*. Attentionem ſcilicet noſtram recolligentes, & fiduciam in Deum magis, ac magis excitantes, hac voce petimus, ut omnia fiant, quæ ante precati ſumus. Deum rogamus, ut promiſſionem ſuam implere dignetur a Chriſto Salvatore noſtro obſignatam cum Diſcipulis ſuis, fidelium omnium ſui Nominis cultorum perſonam gerentibus ait: *Amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* (Joan. 16.)

Vocis Amen vis multiplex.

Cur in Dominica Oratione, quæ in Miſſa dicitur, non populus, ſed Sacerdos reſpondeat Amen.

III. Verum & aliam hujus vocis myſticam ſignificationem, cum a Sacerdote Miſſam celebrante, & Dominicam Orationem recitantem profertur, Concilii Tridentini Catechiſmus appoſite obſervat. In aliis ſcilicet præcibus publicis, Amen a Miniſtris, ſive a Populo reſpondetur, conſenſumque, ſeu deſiderium ſignificat. Unde S. Juſtinus Martyr, *Apologia* 2. ſcribit: *Abſolutis precibus, & gratiarum actione, quilibet de Populo, qui adeſt, fauſtis vocibus acclamat, Amen.* S. Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad *Sixtum* Romanum Prontificem, apud *Euſebium* Libro 7. Hiſtoriæ, c. 9. *Qui gratiarum actionem frequenter audierit, & cum ceteris reſponderit, Amen.* S. Hieronymus, Præfat. Lib. 2. Commentarium in Epiſtolam ad Galatas. *Uſque Romanæ plebis laudatur fides. Ubi alibi tanto ſtudio & frequentia ad Eccleſias, & ad Martyrum ſepulcra concurritur? Ubi ſic ad ſimilitudinem cæleſtis tonitrui* Amen *reboat?* S. Auguſtinus, Lib. 2. *Contra Epiſtolam Parmeniani*, cap. 7. *Cum Epiſcopus ſolus intus eſt, populus orat cum illo, & quaſi ſubſcribens ad ejus verba reſpondet*, Amen. Et in Fragmento Sermonis contra Pelagianos: *Amen veſtra ſubſcriptio eſt, conſenſio veſtra, eſt, adſtipulatio veſtra eſt.* Sanct. Ambroſius, Lib. de iis, qui Miſteriis initiantur: *Ante Conſecrationem aliud dicitur, poſt Conſecrationem Sanguis nuncupatur. Et tu dicis*, Amen, *hoc eſt, Verum eſt.* Et Florus Magiſter in Expoſitione Miſſæ, Amen *autem, quod ab omni Eccleſia reſpondetur, interpretatur, Verum, non ubicumque, & quomodocumque, ſed myſtica religione. Hoc ergo ad tanti Myſterii conſecrationem, ſicut & in omni legitima oratione reſpondent fideles, & reſpondendo ſubſcribunt.* Theodoretus in Epiſt. 2. ad Corint. cap. 1. *Non ſolus*, inquit, *Sacerdos orans offert hymnum, ſed etiam, qui* Amen *adjungit, eſt oblatæ glorificationis particeps.* At in Sancto Miſſæ Sacrificio, cum pronuntiatur Oratio Dominica, rei ſacræ Miniſtri, & Populus dicunt, *Sed libera nos a malo*, non dicunt *Amen*; id Sacerdoti ex perpetua Eccleſiæ conſuetudine ſervatur. Cujus quidem con-

conſuetudinis hanc rationem affert Concilii Tridentini Catechiſmus, quod Sacerdos ad Altare Mediator ſit Deum inter & Populum Chriſtianum, Deique, & hominum ſit interpres, Deo Populi vota, preces, Oblationes offert; Populo Dei voluntatem, ac verbum explicat. Omnium Fidelium nomine offert Deo Corpus, & Sanguinem Chriſti, cujus incruentum Sacrificium Oratione Dominica proſequitur. Hæc omnium, qui Sacrificio interſunt, communis oratio eſt, quia complectitur, quicquid a Deo legitime, juſte, ac ſancte peti poteſt. Quamobrem Populus reſpondet, *Sed libera nos a malo*, veluti ſignificans, circumſtantes fideles, pro quibus offertur, vel qui offerunt cum Sacerdotis ore Dominicam Orationem fundere, & quicquid propter æternam, aut temporalem iſtam vitam ipſis neceſſarium eſt, a Deo in Chriſti Filii ejus nomine petere. Tum vero Sacerdos Dei nomine loquens, reſpondet, *Amen*, ſignificans, ac veluti denuntians, Deum preces nomine Filii ſui oblatas, Corporiſque, & Sanguinis ipſius Sacrificio, ac virtute fultas exaudiviſſe, & quod fideliter pretium eſt, conceſſiſſe. Sic olim Chriſtus Chananææ Mulieri reſpondit, *Fiat tibi, ſicut vis*.

Matth. 15. IV. Quoties vero in Oratione Dominica, aliiſque ſacris precibus *Amen* dicimus, cœleſtem patriam cogitare, & ad æternam beatitudinem flagranti caritate ſuſpirare debemus, in qua *Tota actio noſtra* Amen, *& Alleluja erit. Non ſonis tranſeuntibus, dicemus* Amen, *&* Alleluja, *ſed affectu animi. Quid eſt enim Amen? Quid Alleluja?* Amen, *Eſt verum:* Alleluja, *Laudate Deum. Quia ergo Deus veritas eſt incommutabilis, ſine defectu, ſine provectu, ſine detrimento, ſine augmento, ſine alicujus falſitatis inclinatione, perpetua, & ſtabilis, & ſemper incorruptibilis manens; hæc autem, quæ agimus in creatura, & in iſta vita, velut figura ſunt rerum per ſignificationes corporum, & quadam in quibus ambulamus per fidem: cum viderimus facie ad faciem, quod nunc videmus per ſpeculum in ænigmate, tunc longe alio, & ineffabiliter alto affectu dicemus, Verum eſt: & cum hoc dicemus, Amen utique dicemus, ſed inſatiabili ſatietate. Quia enim non deerit aliquid, ideo ſatietas; quia vero illud, quod non deerit, ſemper delectabit, ideo quædam, ſi dici poteſt, inſatiabilis ſatietas erit. Quam ergo inſatiabiliter ſatiaberis Veritate, tam inſatiabili veritate dices, Amen. Jam quale eſt, qui poteſt dicere,* Quod oculus non videt, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit? *Quia itaque ſine aliquo faſtidio, & cum perpetua delectatione videbimus verum, & certiſſima evidentia contuebimur, amore ipſius Veritatis accenſi, & inhærentes, & dulci, & caſto amplexu, eodemque incorporeo, tali etiam voce laudabimus eum, & dicemus, Alleluja. Exultantes enim ſe ad parilem laudem flagrantiſſima caritate invicem, & in Deum, omnes cives illius civitatis dicent, Alleluja, qui dicent,* Amen,

Quoties in oratione Amen dicimus, ad æternam beatitudinem ſuſpirare debemus. S. Aug. ſer. 362. alias de diverſ. 121. c. 28.

1. Cor. 2.

F I N I S.

APPEN-

APPENDIX PRIMA.

VARIÆ DE THEOLOGICIS DOGMATIBUS AC DISCIPLINA

EPISTOLÆ.

EPISTOLA LVII.

Alias xxx. quæ autem 57. erat, nunc 104.

Catholicorum cum Hæreticis illicita ſunt Matrimonia; etiam in iis regionibus, in quibus Catholici cum Hæreticis permixti ſunt; nec poſſunt a Catholicis abſque gravi peccato contrahi, niſi diſpenſationem a Summo Pontifice obtinuerint juſtis de cauſſis, omnemque ſubverſionis abſit periculum, & Catholicæ liberorum inſtitutioni provideatur.

AMANTISSIMO FRATRI***

CAtholicorum cum Hæreticis Matrimonia Eccleſiæ legibus eſſe prohibita, immo & lege naturæ, ac divina poſitiva, ſi periculum ſit ſubverſionis, probatum habes Lib. 11. *Theologiæ* noſtræ *Dogmaticæ, & Moralis* in Tract. *De Sacram. Matrim.* Cap. IV. Art. VIII. Regula VIII. cujus ad confirmationem Concilium Burdigalenſe ſecundum ann. 1624. c. VII. Canone 1. proferre potes, cujus hæc ſunt verba: *Periclitatur admodum fides contrahentium, ſi unus conjugum hæreſi infectus, & pertinaciter in ea perſeverans: alter non ſine peccato, & irreverentia ſanctæ Matris Eccleſiæ jugum trahere cogatur ærumnoſum. Nam, (quod ait Apoſt.) Quæ ſocietas lucis ad tenebras? cumque eo modo longe lateque ſerpat, & propagetur hæreticæ pravitatis ſoboles, fideleſque a recta liberorum educatione avertantur, totieſque reclamet Scriptura Sacra, ne cum alienigenis jugum ducant, & experientia ſit compertum, ut olim Iſraelitas a veri Dei cultu, ſic etiam ex Catholicis non paucos talibus matrimoniis a Fide Catholica defeciſſe: nos attenta mente perpendentes verba in Concilio Agathenſi quondam prolata; Non oportere cum Hæreticis miſcere connubia, vel filios, vel filias ei dare, ſed potius accipere, ſi tamen ſe profiteantur Chriſtianos eſſe futuros, & Catholicos: taliaque matrimonia Patres ultimi Concilii Burdigalenſis abhorruiſſe, & parentes ſaluti filiorum minus conſulentes, ne eoſdem ad hæc inducerent contrahenda, monuiſſe: ea pro temporum neceſſitate decernenda ſuſcepimus, quæ tanto malo ſuccurrere queant. Prohibemus igitur quibuſcunque Sacerdotibus, ſive ſint Ordinis Sæcularis, ſive Regularis, ne quoſcunque, quomodolibet ad Sacramentum Matrimonii admittant, quorum alter hæreſim profiteri comprobatur: ſed ambos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ fidem profitentes volumus eſſe & ejuſdem aſſertores, quique Deo adhærentes, ad prolem in timore Domini educandam magni Sacramenti beneficio unus ſpiritus effici poſſint. Alioquin præfatos omnes Sacerdotes quoſcunque, Sæculares, vel Regulares, Beneficia obtinentes, ſuſpenſos eſſe ipſo facto, tam a ſuis ordinibus, quam Beneficiis declaramus.*

Conſuetudinem Regionum, quibus Catholici cum Hæreticis permixti ſunt, & paſſim cum illis Matrimonio junguntur, ita contrahentes a gravi peccato non excuſare, niſi diſpenſationem a Summo Pontifice juſtis de cauſſis obtinuerint, omneque ſubverſionis abſit periculum, & Catholicæ liberorum inſtitutioni provideatur, dixi, & probavi Regula x. Quod autem Pontificias Diſpenſationes a peccato excuſare ſuppoſui contrahentes cum hæreticis, poſitis conditionibus ſupra dictis, hac in re ipſorum Pontificum ſententiam ſecutus ſum, qui plurimas hujuſmodi diſpenſationes conceſſerunt, & concedunt, de quibus legi poſſunt Cardinalis Oſſati Epiſt. 149. 151. 157. 185. 186. Ceterum id difficultate non caret. Unde Gamachæus Doctor, & Profeſſor Sorbonicus in Tractatu *De Matrimonio* Cap. XXVIII. ait: *Etiamſi ex hypotheſi omnia removeantur apoſtaſiæ, & ſeductionis pericula, tamen ſemper reſtat prima ratio ſumpta ex Jure Divino, nimirum ex reverentia Sacramentis debita, ut nec recipiantur in ſtatu peccati mortalis, neque prudenter ſcienter alteri tribuantur peccatum mortale habenti, quando peccatum fuerit notorium. Non enim Summus Pontifex habet poteſtatem mutandi Jus divinum, & inſtitutionem Chriſti: immo non ſolum eſt Jus divinum, ſed etiam naturale, ut Sacramenta digne, & reverenter tractentur. Ergo nec* in *talibus nuptiis poteſt idem Summus Pontifex diſpenſare.* Lege & Sambeuvium Doctorem, & Profeſſorem Sorbonicum Tom. 1. Caſuum conſcientiæ, Caſibus LXXVII. LXXIX. & LXXX. De Summi Pont. auctoritate non diſputo: ſed tamen auctor eſſe nollem viro catholico, ut cum hæretica muliere Matrimonium iniret, aut catholicæ mulieri, ut viro hæretico nuberet, etiam cum Pontificia diſpenſatione, immo ab hujuſmodi Matrimonio ineundo Catholicum, vel Catholicam pro viribus deterrerem. Illos tamen, qui hujuſmodi matrimonia, cum Romani Pontificis venia, poſitis conditionibus in Theologia noſtra l. c. explicatis, contraxiſſent, damnare non auderem, nec ipſis propter ea Sacramenta denegare. Vale, teque diligentem dilige, & Deo in tuis orationibus commendare ne deſinas.

Lutetiæ Pariſiorum.

EPISTOLA LVIII.

Alias xxvii. quæ autem 23. erat, nunc 105.

Matrimonium contrahere ea conditione, ut celetur, vel contractum diſſimulare, viro, & mulieri non licet.

CLARISSIMO VIRO***

GRaviter peccare virum, & mulierem, qui Matrimonium legitime contractum, ac celebratum diſſimulant, ac celant, vel qui ea conditione contraxerunt, ut celarent, non dubito. Id enim repugnat Eccleſiæ intentioni, ac decretis, quæ Matrimonia illa diſſimulata velut contubernia, & fornicationes execrata ſemper eſt. Id Dei præcepto repugnat ſcandalum prohibentis: Matrimonii divino exemplari, ſcilicet Chriſti, & Eccleſiæ nuptiis repugnat, quas Chriſtus Dominus occultas eſſe noluit, ſed ſub omnium oculis verſari. Illa tandem Matrimoniorum diſſimulatio multorum malorum in Eccleſia, & Republica ſeminarium eſſe poteſt.

Hinc Conc. Carthaginenſe quartum, Can. XIII. ſanxit ut *Sponſus, & Sponſa, cum benedicendi ſunt a Sacerdote, a parentibus ſuis, vel paranymphis efferantur*, &c. Conc. Arelatenſe relatum Canone *Nullum*, Cauſſa 39. qu. 5. *Ne ſine publicis nuptiis quiſquam nubere, vel uxorem ducere præſumat.*

Concilium Veronenſe anno 755. celebratum, Canone 15. *Et omnes homines laici* (inquit) *publicas nuptias faciant tam nobiles, quam ignobiles.*

Capitula Herardi Turonenſis Archiepiſcopi anno 856. condita, Cap. 130. jubent, *Ut nullus occulte nuptias faciat.*

Libro VIII. Capitularium, c. 127. ſancitum eſt *Ut publicæ nuptiæ ab his, qui nubere cupiunt, fiant, quia ſæpe in nuptiis clam factis gravia peccata tam in ſponſis aliorum, quam & in propinquis, ſive adulterinis conjugiis, & quod pejus eſt dicere, conſanguineis accreſcunt, vel accumulantur*, &c.

Concilium Troslejanum anno 909. Capitulum iſtud tranſcripſit, & confirmavit.

Concilium denique Senonenſe anno 1524. benedictionem nuptialem, & Miſſam celebrari vetuit niſi poſt ortum ſolem, ac illuceſcentem diem: *Siquidem exemplo pernicioſo interdum compertum eſt, ſollemnitates hujuſmodi nuptiales ſic in latebris, & in occulto factas, Clandeſtinis Matrimoniis viam aperuiſſe, & occaſionem dediſſe contemnendi tam excellens Sacramentum, & laſcivias, ac ſpurcitias quaſdam committendi.*

Hujuſmodi ergo, quæ vulgo *Matrimonia conſcientiæ* dicuntur, conſcientiæ regulis capitaliter adverſantur. Vale.

Lutetiæ Pariſiorum.

EPISTOLA LIX.

Alias xvii. quæ autem 59. erat, nunc 106.

Reus eſt voti, & diſpenſatione Pontificia indiget ad contrahendum Matrimonium, qui cum voviſſet Religioſi Ordinis ingreſſum, habitum quidem ſuſcepit, ſed poſt triduum ex mera inconſtantis animi levitate ſponte ad ſæculum rediit.

VIRO CLARISSIMO***
***PAROCHO.

AMicitiæ in me tuæ pignus eſt, quod ad me ſcribas; viciſſimque me ſcribere compellas, meam rogans ſententiam de quæſtione, quam facile ſolvere potes pro tua rerum theologicarum, & moralium peritia. Hæc autem ſpecies eſt, quam proponis: Joannes vovit Religioſi Ordinis F. F. Capuccinorum ingreſſum; Regularem habitum in illorum Conventu *** ſuſcepit, ſed taſtidio ſtatim correptus, poſt triduum, ſola inconſtantis animi levitate, cucullam exuit; rediit ad ſæculum: ingenuæ puellæ matrimonii ſponſionem fecit, adveniente interim Nativitatis Chriſti ſollemnitate, Sacerdotem convenit, & ad ejus pedes Exomologeſi facta, votum expoſuit, quod olim Deo nuncupaverat, & quomodo Religioſum Ordinem ingreſſus, poſt triduum ſponte exiverat ex mera levitate. Declaravit illi Sacerdos in conſcientiæ foro, illum adhuc voti eſſe reum, petendam

dam